

Rozkazuj, proś, życz sobie

Materiał zawiera ilustracje, 11 ćwiczeń, w tym 6 interaktywnych, 2 polecenia.

Rozkazuj, proś, życz sobie

Dyliżans

Źródło: domena publiczna.

Ćwiczenie 1

W podanym tekście zmień bezokoliczniki na czasowniki 2. os. lp. trybu rozkazującego.

Napad na dyliżans

Napadając na dyliżans, zawsze (ścigać) [] go, zachowując odpowiednią odległość, a w najgorszym razie (galopować) [] po obu jego stronach, tak żeby stanowić jak najłatwiejszy cel. W żadnym razie (nie wyprzedzać) [] dyliżansu. (ściągać) [] w tym celu wodze mustangom, które są, jak wiadomo, znacznie szybsze od koni pociągowych. Nigdy (nie blokować) [] dyliżansowi drogi dużą grupą, musiałby bowiem natychmiast się zatrzymać.

Napad na samotną farmę lub obwarowany wozami obóz

Nigdy (nie napadać) [] nocą, kiedy koloniści niczego się nie spodziewają. (trzymać się) [] zasady, że Indianin dokonuje napadu wyłącznie w świetle dnia. (nie szczędzić) [] gardła i (ujawniać) [] głosem kojota swoją pozycję. Kiedy jakiś biały wyda okrzyk kojota, natychmiast (podnieść) [] głowę, żeby stanowiła dogodny cel. [...]

Inne przypadki

W razie ataku na wioskę indiańską (opuszczać) [] w popłochu namioty, a następnie (biegać) [] we wszystkie strony, próbując dotrzeć do broni, którą poprzednio umieściłeś w trudno dostępnych miejscach. Kiedy przejeżdża pociąg, (upewnić się) [], czy jest w nim łowca indiańskich skalpów, a następnie (pędzić) [] konno obok wagonów, wymachując strzelbami i wydając powitalne okrzyki.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Na podstawie: Umberto Eco, 'Zapiski na pudełku od zapalek', Warszawa 1993.

Zapamiętaj!

Czasowniki w trybie rozkazującym odmieniają się przez osoby w następujący sposób.

liczba pojedyncza		liczba mnoga	
1. os. (ja)	—	1. os. (my)	mówmy
2. os. (ty)	mów	2. os. (wy)	mówcie
3. os. (on, ona, ono)	niech mówi	3. os. (oni, one)	niech mówią

Czasowniki w trybie rozkazującym nie odmieniają się przez czasy ani rodzaje.

Źródło: a. nn., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

Podane czasowniki dopasuj w odpowiednie miejsca.

2. os. lp. - głowy
3. os. lp. - nosa na kwintę
1. os. lm. - gruszek w popiele
2. os. lm. - węża w kieszeni
3. os. lm. - dziury w brzuchu

nie miejcie

nie trać

niech nie spuszcza

niech nie wiercą

nie zasypiajmy

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 3

Objaśnij znaczenia powstałych w poprzednim ćwiczeniu związków wyrazowych.

Ćwiczenie 4

Z poniższego fragmentu pochodzącego ze słownika języka polskiego wypisz te wyrazy, które występują w 2. os. lp. trybu rozkazującego.

chodzić *ndk Vla*, chodzę, chodzisz, chodź, chodził

oświecić *dk Vla*, ~lę, ~lisz, oświećl, ~lił, ~lony

wziąć *dk 10c*, wezmę, weźmiesz, weź, wziął, wzięła, wzięli, wzięty, wzięwszy

jeździć *ndk Vlc*, jeżdżę, jeździsz, jeżdź, jeździł

ssać *ndk IX*, ssę, ssiesz, ssij, ssał, ssany

zdyć *dk Xc*, zdejmę, zdejmiesz, zdejmij, zdjął, zdjęła, zdjęli, zdjęty, zdjawszy

Ćwiczenie 5

Zaproponuj prośby i rozkazy, w których użyjesz trzech wybranych przez ciebie czasowników w trybie rozkazującym z poprzedniego ćwiczenia. Zapisz je tutaj lub w zeszyte. Zastanów się i powiedz, co świadczy o tym, że dane wypowiedzenie jest prośbą, a nie rozkazem.

Ćwiczenie 6

Rozwiąż krzyżówkę. Utwórz poprawne formy trybu rozkazującego od podanych czasowników i wpisz je do diagramu, a dowiesz się, jak inaczej można nazwać tryb rozkazujący.

1.										
	2.									
3.										
		4.								
	5.									
	6.									
7.										
	8.									
	9.									

1. zwrócić 2. os. lp.
2. pożyczyć 2. os. lm.
3. włączyć 1. os. lm.
4. kupić 1. os. lm.
5. wstać 2. os. lp.
6. jechać 1. os. lm.
7. ciągnąć 2. os. lp.
8. ponieść 2. os. lp.
9. czekać 2. os. lm.

Polecenie 1

Znajdź trzy reklamy, w których użyto czasowników w trybie rozkazującym. Zastanów się, dlaczego zastosowano właśnie taką formę. Porozmawiaj w klasie na temat funkcji trybu rozkazującego w reklamie. Sformułuj z kolegami i koleżankami wspólny wniosek. Zapisz go poniżej.

Polecenie 2

Zaproponuj hasło reklamowe, w którym wykorzystasz czasowniki w trybie rozkazującym. Zapisz je poniżej.

Ważne!

Tworzenie trybu rozkazującego czasami bywa trudne. Poniżej wypisane zostały przykłady trudniejszych form rozkaznika:

rozumieć - **rozumiej** (nie: rozum);

umieć - **umiej**;

karać - **karz** (nie: karaj), **karzcie**;

wziąć - **weź**.

Ćwiczenie 7

Ułóż zdania w trybie rozkazującym z trzema wybranymi wyrazami: rozumiej, umiej, karz, karzcie, weź.

Dla zainteresowanych

Wyrażając prośbę, pamiętaj o użyciu **form grzecznościowych**, np.:

Proszę, podejdź bliżej.

Mam prośbę, pomóż mi rozwiązać to zadanie.

Ćwiczenie 8

Dopasuj fragmenty tak, aby powstały związki frazeologiczne w trybie rozkazującym.

Nie wtykaj

wymaluj.

Nie rzucaj

nosa w nie swoje sprawy.

Weź

w to graj.

Nie pleć,

co ci ślina na język przyniesie.

Rusz

głową.

(Komuś)

się w garść.

Wypisz,

z pożytecznym.

Łącz przyjemne

słów na wiatr.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 9

Wyjaśnij znaczenie związków frazeologicznych: rusz głową; nie rzucaj słów na wiatr; nie wtykaj nosa w nie swoje sprawy; weź się w garść; łącz przyjemne z pożytecznym; wypisz, wymaluj; nie pleć, co ci ślina na język przyniesie; (komuś) w to graj. Ułóż z nimi zdania.

Ćwiczenie 10

Posortuj podane zdania na prośby i rozkazy.

Prośba

Mamy prośbę, niech Pani nie robi dziś sprawdzianu.

Nie zapomnij oddać mojej książki do biblioteki, proszę.

Rozkaz

Nie odwracaj kota ogonem.

Zamknij okno, proszę.

Zapomnij o tym.

Prosimy, nie zachowujcie się tak głośno.

Nie wchodź tam.

Nie wtykaj nosa w nie swoje sprawy.

Ćwiczenie 11

W poniższych zdaniach zaznacz te, w których znajduje się czasownik w trybie rozkazującym.

☐ Nadzieja prysła jak bańka mydlana.

☐ Ola postanowiła zrobić porządek w swoim pokoju.

☐ Dbaj o dobre relacje z kolegami i koleżankami.

☐ Jestem ogromnie poruszony tym, co tu widzę.

☐ Pozwól wyrazić emocje innym.

☐ Na podstawie biografii autora zapisz tytuły jego dzieł.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.